

© Frédérique Deleuze / UCL

Zou de klimaatverandering een aanzienlijke impact kunnen hebben op de voedselproductie en de voedselreserves? En treft ze in de eerste plaats het Zuiden?

Inderdaad. Dat is nu net het paradoxale aan de klimaatveranderingen: de minst verantwoordelijke landen zijn tegelijk de “eerste” slachtoffers. Ik aarzel tussen de termen “eerste” of “belangrijkste” slachtoffers, om niet de indruk te geven dat er geen slachtoffers zullen zijn in de ontwikkelde landen.

Het laatste IPCC-rapport benadrukt dat de klimaatverandering de uitvoering van de Millenniumdoelstellingen op middellange en lange termijn in de weg staat. Naast de verhoging van de energieprijzen zullen de problemen die de klimaatverandering veroorzaakt op het vlak van waterbevoorrading en landbouw de voedselprijzen doen stijgen, de landbouw in sommige gebieden verzwakken en daardoor de voedselzekerheid verminderen.

Het is niet meteen duidelijk welke gevolgen het smelten van de gletsjers in bepaalde regio's zal hebben. Zo fungeren de gletsjers op de hellingen van de Himalaya als waterreservoirs. Ze smelten tijdens het droog seizoen en voeden grote rivieren, zoals de Ganges, die levensnoodzakelijk is voor honderden miljoenen Indiërs. Als die gletsjers door de klimaatopwarming verdwijnen, zal er alleen nog regenwater overblijven, en dat zal rampzalige gevolgen hebben!

Zou dit kunnen leiden tot conflicten en massale immigratiegolven?

Het is moeilijk om daarover voorspellingen te doen, temeer omdat die verschijnselen veroorzaakt worden door een hele reeks factoren. Maar de klimaatveranderingen zullen mensen wellicht nog meer aanzetten om te emigreren. Neem nu het vruchtbare deel van de Nijldelta, op minder dan één meter boven de Middellandse Zeespiegel. Daar wonen 10 miljoen mensen. Als het zeeniveau stijgt, ook al is het maar met 50 cm, wat zeer aannemelijk is tegen eind deze eeuw, mogen we ervan uitgaan dat

De klimaatschuld van de industrielanden tegenover het Zuiden

Een interview met Jean-Pascal van Ypersele

J.-P. van Ypersele is hoogleraar klimatologie en milieuwetenschappen aan de UCL. Hij vertegenwoordigt de federale diensten van het wetenschapsbeleid op tal van internationale conferenties over klimaatverandering, onder meer die van het IPCC en van het Klimaatverdrag. We hadden een gesprek met hem.

er 5 miljoen mensen zullen moeten emigreren. Dat zal zeker niet naar de woestijn zijn...

U bent één van de mensen die vinden dat de industrielanden een “klimaatschuld” hebben tegenover de landen van het Zuiden. Wat bedoelt u daar precies mee?

Soms hoor je wel eens: “Binnenkort zullen de ontwikkelingslanden meer uitstoten dan de ontwikkelde landen en zal de verantwoordelijkheid kantelen”. Dat is een foute analyse, want CO₂ blijft een honderdtal jaar in de atmosfeer. Een groot deel van de CO₂ die we sinds de industriële revolutie - dus de voorbije 200 jaar ongeveer - hebben uitgestoten, is nog altijd aanwezig. Het opgehoopte totaal, de huidige extra hoeveelheid CO₂ in de atmosfeer, is voor ongeveer 80 % afkomstig uit de industrielanden. Ook als de ontwikkelingslanden morgen evenveel zouden uitstoten, zou de verhouding 80 %-20 % (die de historische verantwoordelijkheid van de ontwikkelde landen meet) de komende 40 jaar slechts zeer lichtjes veranderen. Vandaar onze “klimaatschuld”. We moeten ook rekening houden met de verschillen in bevolkingsaantal: 80 % van de opgehoopte CO₂ wordt uitgestoten door de ontwikkelde landen, ook al vormen die slechts 1/5 of 1/6 van de wereldbevolking! Zelfs als het Zuiden evenveel zou uitstoten als het Noorden, liggen de emissies in de ontwikkelde landen nog altijd vijf keer hoger per capita! De Verenigde Staten verklaren: “We zullen onze uitstoot verminderen als China dat ook doet”. Dat is absurd, want de Chinezen stoten 6 tot 7 keer minder uit per inwoner dan de Amerikanen...

Hoe kunnen we die “klimaatschuld” op een billijke manier inlossen?

Ik zie daarvoor drie manieren. Eén: uitgaan van het principe van gemeenschappelijke, maar gedifferentieerde verantwoordelijkheden, het basisprincipe van het Klimaatverdrag. Alle landen die dat Verdrag geratificeerd hebben, waaronder de Verenigde Staten, geven toe dat ze deels verantwoordelijk zijn voor de verstoring van het klimaat, zij het in verschillende

mate. De ontwikkelde landen dragen de grootste verantwoordelijkheid en moeten dus de grootste inspanning leveren om de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen. We moeten dus eerst en vooral bereid zijn om onze uitstoot te verminderen, wegens de schuld die we meedragen uit het verleden. Op basis van dat principe kunnen de vervuilers beslissen om vrijwillig gebruik te maken van de bestaande compensatiesystemen. Zo bestaan er in België betrouwbare ondernemingen die bedrijven of individuen voorstellen om tonnen CO₂ te kopen, als compensatie voor de uitstoten die ze niet hebben kunnen terugdringen. Het is dan de bedoeling met de opbrengst projecten te financieren in de ontwikkelingslanden.

Vervolgens moeten we meewerken aan de aanpassing van de ontwikkelingslanden en mee de schade betalen die we niet kunnen verhinderen door preventie. Stel je voor dat de waterrijkdommen van een stad in het Zuiden opdrogen door het smelten van de gletsjers, dan moeten we bijdragen in de kosten voor het aanleggen van dammen of voor het ontzilten van zeewater. Als de industrielanden verantwoordelijk zijn voor één van de oorzaken van die noodzakelijke investering, is het logisch dat het de verantwoordelijken zijn die betalen!

Zijn dergelijke aanpassingsprogramma's al bediscussieerd? Zouden ze uitgevoerd kunnen worden door ontwikkelingssamenwerking?

Ja, stilaan wordt daarover gepraat. Toch denk ik dat dit het budget van ontwikkelingssamenwerking te buiten gaat. Er bestaat een werkprogramma over aanpassing, "The Nairobi Work Programme on Adaptation", dat nog in zijn kinderschoenen staat. Er bestaan echter geen bindende maatregelen om de industrielanden te verplichten om het principe "de vervuiler betaalt", dat ons land al toepast, toe te passen op wereldschaal. **Dat principe is de voorbije 30 jaar ingeburgerd geraakt en opgenomen in de wetgeving. Waarom zou het dan niet toegepast kunnen worden op internationaal niveau?** Eén van de redenen is wellicht de omvang van de nodige bedragen. Kyoto omvat ook het zogenaamde "Clean Development Mechanism", maar dat heeft als nadeel dat het de ontwikkelde landen de kans geeft om nog meer te vervuilen.

Enerzijds willen we "de wereld ontwikkelen", maar anderzijds is het ondenkbaar dat iedereen het westerse consumptiepatroon overneemt. Ons ontwikkelingsmodel exporteren, is dus niet leefbaar voor de planeet. Wat zijn de alternatieven?

Het Westen begint inderdaad te beseffen dat het zo niet verder kan. **We moeten rekening houden met de langetermijneffecten van onze huidige keuzes, voorzien in de basisbehoeften van een groot deel van de bevolking en tegelijk de natuurlijke rijkdommen bewaren voor de toekomstige generaties. Dat is precies duurzame ontwikkeling.** De ontwikkelde landen komen steeds meer tot het besef dat economische groei kan worden losgekoppeld van de CO₂-uitstoot, en dat verwarming, verlichting en verplaatsing mogelijk zijn zonder het overmatige gebruik van vervuilende stoffen te blijven aanmoedigen. Olie is in dat verband een duidelijk voorbeeld: het was waanzinnig om de prijs van 1 liter stookolie op 25 cent te brengen. We hebben ons model gebaseerd op het massale verbruik en de verspilling van energie, we hebben slecht geïsoleerde gebouwen neergepoot, ... (Hij draait zich naar het raam van het café van Louvain-la-Neuve waar hij zit). Kijk, dat is zelfs geen dubbel glas! We moeten onze manier van bouwen, renoveren, wonen en ons verplaatsen herzien. We hebben geen keuze,

want de energieprijzen zal nog stijgen. Het beste dat we kunnen doen voor de ontwikkelingslanden, is zo snel mogelijk onze eigen methoden veranderen. We moeten aantonen dat die veranderingen heilzaam zijn, niet alleen voor de vermindering van de CO₂-uitstoot, maar ook om de vraag naar energie te doen dalen en de lucht- en waterkwaliteit te verbeteren. We moeten er dus voor zorgen dat ze de economie en de volksgezondheid onrechtstreeks ten goede komen, en dat zou de beleidsmakers in de ontwikkelingslanden moeten interesseren.

Hoe moet de ontwikkelingssamenwerking die kwestie integreren in haar korte- en langetermijnprogramma's?

Er zijn specialisten nodig die zich die vraag stellen vóór de samenwerkingsprojecten worden opgestart. Ik ben niet echt vertrouwd met de organisatie van ontwikkelingssamenwerking, maar ik heb de indruk dat ze het onderdeel "klimaatverandering" nog niet genoeg geanalyseerd heeft in het geheel van haar activiteiten. Dat heeft wellicht deels te maken met een gebrek aan personeel¹. Er is overal nood aan opleiding en sensibilisering over de klimaatproblematiek.

Maar zijn er geen dringender domeinen voor ontwikkelingssamenwerking?

Ja, maar als het IPCC-rapport stelt dat de klimaatveranderingen de uitvoering van de Millenniumdoelstellingen in de weg staan, is het de hoogste tijd om ons vragen te stellen. Uit een analyse van de Wereldbank² is gebleken dat bijna een kwart van haar projecten bedreigd wordt door de klimaatverandering, en een OESO-studie heeft aangetoond dat dit in sommige gebieden zelfs kan oplopen tot 65 %. We zijn ons daar echter weinig van bewust en blijven investeren zonder rekening te houden met de klimaatverandering. Stel je voor dat er een prachtig herbebossingsproject zou komen met boomsoorten die over dertig jaar niet langer bestand zijn tegen ons klimaat, of dat er in Peru waterleidingen aangelegd worden die gevoed worden met smeltwater van gletsjers die over 20 jaar verdwenen zullen zijn...

Sluit de strijd tegen de klimaatopwarming aan bij de Millenniumontwikkelingsdoelstellingen?

Niet automatisch. Zo zouden we de klimaatverandering kunnen inperken door bomen te planten (monoculturen) die snel groeien, maar de lokale bevolking weinig ten goede komen. Toch denk ik dat het mogelijk - en noodzakelijk - is om de uitvoering van de MDG's te koppelen aan duurzame ontwikkeling en de strijd tegen klimaatverandering. Dat is trouwens het thema van het volgende jaarrapport van de Wereldbank. ■

Interview: Elise Pirsoul

Voor meer info:

- "Changements climatiques, impasses et perspectives – Points de vue du Sud", Alternatives Sud, éd. Syllepse, (met medewerking van J.-P. van Ypersele), 2006 Cetri (www.cetri.be)
- In april 2008 zou er een analyse van de Wereldbank moeten verschijnen over klimaatverandering: "Global Monitoring Report 2008: MDGs and Climate Change: Accelerating and Sustaining Development"
- De integrale versie van het interview is binnenkort te lezen op de site www.dgos.be.

1. DGOS beschikt inderdaad slechts over twee medewerkers die zich bezighouden met het onderdeel "klimaatverandering" in het geheel van de ontwikkelingsprojecten, en daarnaast ook biodiversiteit, woestijnvorming, ozon, GEF... in hun takenpakket hebben. Ter vergelijking: in Nederland heeft de ontwikkelingssamenwerking tien personen in dienst die uitsluitend werken rond klimaatverandering, in Engeland zijn dat er zelfs twintig.

2. De Wereldbank (2006) schat dat 25 % van haar projecten ernstige klimaatrisico's lopen. En volgens de OESO zou, op basis van een enquête in 6 landen (2005), de klimaatopwarming 12 % (in Tanzania) tot 65 % (in Nepal) van haar ontwikkelingshulp negatief kunnen beïnvloeden. <http://www.inwent.org/ez/articles/061215/index.en.shtml>